

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK RIVOJLANISHI VA IJTIMOIIY MUNOSABATLARGA KIRISHISHI

*Qo'qon universiteti Andijon filiali Pedagogika,
psixologiya va jismoniy madaniyat kafedrası
dotsenti. Psixologiya fanları falsafa doktori (PhD)*

Salaxidinova Xolida Xaliljonovna

xolidasalahidinova@gmail.com

Qo'qon Universiteti Andijon Filiali 2-kurs 24-04

Psixologiya yo'nalishi sirtqi ta'lim

Nematova Mohinur Tulanboy qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy psixologik rivojlanishi hamda ularning ijtimoiy munosabatlarga kirishishi kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish bu bolaning o'ziga, boshqa odamlarga, atrofdagi dunyoga va bolalarning kommunikativ va ijtimoiy kompetentsiyasiga ijobiy munosabatini rivojlantirishdir. Hozirgi vaqtda bolaning to'laqonli ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishining eng muhim asosi uning ijobiy o'zini o'zi anglashidir: uning qobiliyatlari, ishonchi, u juda yaxshi seviladi.

Kalit so'zlar: estetik, intellektual, Maktabgacha yosh, individual, aloqa qobiliyati, konstruktiv material.

Annotation: this article examines issues such as the social psychological development of preschool children as well as their access to social relationships. Social and personal development is the development of a positive attitude of the child to himself, to other people, to the surrounding world and to the communicative and social competence of the child. At the moment, the most important basis for the full-fledged social and personal development of the child is his positive self-awareness: his abilities, confidence, he is very well loved.

Key words: aesthetic, intellectual, preschool age, individual, communication skills, constructive material.

Аннотация: В данной статье рассматриваются такие вопросы, как социально-психологическое развитие дошкольников и их вступление в социальные отношения. Социально-личностное развитие-это развитие позитивного отношения ребенка к себе, другим людям, окружающему миру и коммуникативной и социальной компетентности детей. В настоящее время важнейшей основой полноценного социально-личностного развития ребенка является его позитивная самооценка: его способности, уверенность в себе, его очень любят.

Ключевые слова: эстетический, интеллектуальный, дошкольный возраст, индивидуальный, коммуникативный, конструктивный материал.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlarni yaratish maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilishning mavjud tartibini qayta ko'rib chiqishni hamda maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatishning zamonaviy usullarini joriy etishni talab qiladi. Ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish bolalarning rivojlanganligi darajasini va ularning umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorligini, shuningdek, ularning ijtimoiy, shaxsiy, hissiy, nutqiy, jismoniy va ijodiy rivojlanishini baholash asosida amalga oshirilishi lozim.

Barcha ota-onalar o'sib borayotgan farzandlari tengdoshlari bilan muloqot qilishda muvaffaqiyat qozonganini tushundilar. Axir, bolalar bilan muloqot orqali jamiyatda va shaxsda xarakter, xatti-harakatlar turi shakllanmoqda. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ijtimoiy moslashuv juda muhimdir. Har qanday kollektivga borish uchun odamlar o'zlarini o'rganish va o'zlarini "oshkor etish" uchun vaqt kerak, bolalar esa jamoatda yashashni o'rganadilar, bu esa ularning rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiy rivojlanishi bolaning jamiyat qadriyatlari, urf-odatlar va madaniyatini, shuningdek, jamiyatda qulay hayot kechirishiga yordam beradigan shaxsning ijtimoiy xususiyatlarini o'zlashtiradi. Ijtimoiy moslashuv jarayonida bolalar muayyan qoidalar asosida yashashni o'rganadilar va xatti-harakatlar normalarini hisobga olishadi.

Aloqa jarayonida bola ijtimoiy muhitga ega bo'lib, uning yaqin atrofi: ota-onalar, bog 'o'qituvchilari va tengdoshlari tomonidan ta'minlanadi. Ijtimoiy salohiyat bolaning faol ravishda muloqot qilish va axborot almashinuvi tufayli amalga oshiriladi. Ijtimoiy mas'uliyatsiz bo'lgan bolalar ko'pincha boshqalarning tajribalarini rad etadi va kattalar, tengdoshlar bilan muloqot qilmaydi. Bu madaniy ko'nikmalarni egallamasligi va zarur ijtimoiy fazilatlarini yo'qotishi tufayli kelajakda antisional harakatlarga olib kelishi mumkin.

Ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish bu bolaning o'ziga, boshqa odamlarga, atrofdagi dunyoga va bolalarning kommunikativ va ijtimoiy kompetentsiyasiga ijobiy munosabatini rivojlantirishdir. Hozirgi vaqtda bolaning to'laqonli ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishining eng muhim asosi uning ijobiy o'zini o'zi anglashidir: uning qobiliyatlariga ishonch, u yaxshi, u seviladi.

Katta maktabgacha yoshda o'ziga xos yaxlit g'oyani shakllantirishga katta e'tibor beriladi: o'qituvchi bolalarni o'z his-tuyg'ularini tinglashga, his-tuyg'ulari va tajribalari haqida gapirishga undaydi. O'qituvchi va bolalarning uyushgan birgalikdagi faoliyati bolani o'z tengdoshlari jamiyatidagi o'rni uchun topishga, uning Menini ta'kidlashga,

o'zini boshqalarga qarshi qo'yishga, turli xil ijtimoiy munosabatlarda faol pozitsiyani egallashga qaratilgan bo'lib, u erda men boshqalar bilan teng ravishda harakat qilaman. Bu bolani o'z-o'zini anglashning yangi darajasini rivojlantirishni ta'minlaydi, maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiy-axloqiy rivojlantirish va tarbiyalash muammolarini hal qiladi.

Bola uning boshqalar tomonidan qabul qilinishi boshqalar tomonidan qabul qilinishiga bog'liqligini tushunishni o'rganadi. O'z-o'zini bilish, o'ziga nisbatan etarli munosabat atrofdagi odamlarga nisbatan qadrlil munosabat zarurligini tug'diradi. Maktabgacha yoshda, axloqiy vaziyatda yashash va axloqiy tanlov qilish natijasida bola olgan hissiy tajribalarning roli juda muhimdir. O'qituvchi katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolada axloqiy faoliyat tajribasini shakllantirish uchun sharoit yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolaning muvaffaqiyatli ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini belgilaydigan asosiy fazilatlar:

- Bolaning o'ziga nisbatan ijobiy munosabati (o'zini o'zi qadrlash, o'zini o'zi anglash, o'ziga ishonchni shakllantirish);
- Boshqa odamlarga ijobiy munosabat (hamkorlik, o'zaro javobgarlik asosida qurilgan kattalar va tengdoshlar bilan etarli shaxslararo munosabatlar);
- Qiymat yo'nalishlari; aloqa qobiliyatlari (kattalar va tengdoshlari bilan etarli darajada muloqot qilish);
- Ijtimoiy ko'nikmalar (turli vaziyatlarda etarlicha xatti-harakatlar).

Bundan tashqari, shaxsning o'zini o'zi baholash jarayonida, o'z bahosi jamoatchilik bilan va jamoat a'zolarining bahosi bilan bog'liq bo'lib, ularning fikri odam uchun aniqlangan sabablarga ko'ra muhimdir. Bola kontseptsiyasiga kelsak, maktabgacha yoshda u hali ham yomon tuzilgan va juda moslashuvchan.

4 yoshdan boshlab, bola nima bo'lishi mumkinligi haqida birinchi fikrlarga ega. Bolaning kognitiv faoliyati g'ayrioddiy g'ayratli va doimiy bo'lib qoladi, uning asosiy harakatlantiruvchi kuchi qiziqishdir. Bola allaqachon erkin harakatlana oladi va savollar berishga va olingan javoblarni tushunishga etarlicha ravon. Ota-onalar bolaning bilish faoliyatini bostirmasligi shart.

Bolaning "men" olmoshini ishlatishi uning o'ziga xosligini anglash hissining o'sish ko'rsatkichidir. Bola tushunchasida o'ziga xos ismning ma'nosi. Bola gapirishni boshlashdan oldin ham, u allaqachon ismini biladi va unga munosabat bildiradi. Keyinchalik bu nom "Rasm" ga kiritilgan va o'zini o'zi amalga oshirish vositasi sifatida ishlatiladi.

Bolaning individual tajribasining eng muhim vazifasi - bu o'zi tasvirining kognitiv qismini o'zi, uning qobiliyatlari va imkoniyatlari to'g'risida haqiqiy bilimlar bilan ta'minlashdir. Kattalarning bolaga baholovchi ta'sirida ham hissiy, ham kognitiv elementlar mavjud, shuning uchun ular uning e'tiborini nafaqat o'zlarining xulqatvorining yaxshi va yomon tomonlariga yo'naltiradi, balki o'zlari haqida

g'oyalarni shakllantirish uchun namuna bo'ladilar. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolaning o'z qobiliyatlari haqidagi g'oyalarni shakllantirish jarayonida kattalarning baholash ta'sirining tabiati hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Voyaga yetmaganlarni baholashi bolalar o'z harakatlarining natijalarini qanday aniqlanishiga eng salbiy ta'sir qiladi. Bu bolalarga ishonchsizlik, nizolar, kelishmovchiliklar va hatto ishlashdan bosh tortishni keltirib chiqaradi. Kattalarni ortiqcha baholash maktabgacha yoshdagi bolaning xatti-harakatlariga ikki barobar ta'sir qiladi: u bolaning g'oyalarni uning harakatlari natijalarini bo'rttirish yo'nalishida buzishi mumkin; yoki aksincha, bu uning kuchini safarbar qiladi, bolaning optimizmini va yaxshi natijalarga erishishga bo'lgan ishonchini rag'batlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolada individual tajribada to'planadigan uning qobiliyatlari haqidagi ma'lumotlar, boshqalar bilan muloqot qilish tajribasida tasdiqlanganda, Tasvirni shakllantirish uchun konstruktiv materialga aylanadi. Shu sababli, bolaning o'zi haqida ob'ektiv g'oyalarni shakllantirishda kattalarning aniq baholovchi ta'sirining o'ri shunchalik katta. Kattalar bilan muloqot qilish tajribasi bola uchun baholash ta'sirining asosiy manbai bo'lib, uning ta'siri ostida u haqiqiy dunyoga, o'ziga va boshqa odamlarga munosabatni shakllantiradi. Maktabgacha yoshdagi bolaning xattiharakatlarining kattalarning ta'sirchan ta'siriga bog'liqligi bolalarning yoshiga teskari proportsionaldir: bola qanchalik yosh bo'lsa, u kattalarning fikrlarini shunchalik tanqidiy qabul qilmaydi va uning qobiliyatlari haqidagi g'oyalari shunchaki faoliyatning aniq natijalariga asoslanadi. Kattaroq maktabgacha yoshda kattalar kichkintoy uchun bo'lgani kabi, bola uchun ham xuddi shunday vakolatni saqlab qoladilar, ammo maktabgacha yoshdagi bolani baholashlari ushbu natijalar va xulosalar prizmasidan kelib chiqib, bolani shaxsiy tajribasiga undaydi. Bolaning uning qobiliyatlari haqidagi g'oyalarni shakllantirish jarayonida tengdoshlari bilan aloqa qilish tajribasi birinchi navbatda "o'zi kabi mavjudotlar" bilan taqqoslash uchun kontekst bo'lib, kollektiv hayotning asosiy ko'nikmalariga ega bo'lish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, tengdoshlar bilan muloqot bir vaqtning o'zida baholovchi fikrlarning o'zaro almashinuvi vositasidir, buning natijasida bola o'zini tengdoshlari ko'zlari bilan ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa: Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki bolaning o'zi haqida aniq tasavvurlarini shakllantirish, uning shaxsiy tajribasi va bola boshqa odamlar bilan muloqot qilish orqali to'playdigan o'zi haqidagi bilimlar va bilimlarning uyg'un kombinatsiyasini nazarda tutadi. Agar bu uyg'unlik individual tajribaning kamligi yoki bolaning atrofdagilar bilan muloqoti uchun qulay sharoitlar tufayli buzilgan bo'lsa, u holda uning o'zi haqidagi g'oyalari asta-sekin yuqori yoki quyi darajalarga qarab buzila boshlaydi. Boshqalarga nisbatan munosabat, muloqot va ijtimoiy ko'nikmalar bola atrofidagi odamlar bilan o'zaro munosabatlar jarayonida shakllanadi. Shunday qilib, bolaning individual faoliyatidagi vaziyatlarning soni uning kimdir bilan bo'lgan

munosabatlaridan taxminan ikki baravar ko'p, 2-3 yoshli bolalar asosan kattalar bilan muloqot qilishadi. Bolaning bu aloqasi har qanday qiyinchilik tug'ilganda yoki o'yin maqsadi bilan kattalarga murojaat qilish shaklida bo'ladi (masalan, ular o'yinchoqni ushlab, keyin uni orqasiga yashirishadi). Uch yashar bolalarda ushbu murojaatlar, shuningdek, ularning faoliyati natijalarini baholash talabi bilan bog'liq.

Foydalanilgan dabiyyotlar ro'yxati

1. Geraskina Yu. N. "Katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarni hissiy rivojlantirish dasturi". Magu - 2005 yil
2. Dubrovina I.V., Lisina M. I. "Bolalarning aqliy rivojlanishining yosh xususiyatlari". M - 2005 yil
3. Vygotskiy "Psixologiya". M - 2007 yil
4. Petrovskiy V.A. "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy hissiyotlarni rivojlantirish". M - 2006 yil
5. Smirnova E.O. "Bolalar psixologiyasi". M - 2003 yil
6. Uruntaeva G.A., Afonkina Yu. A. "Maktabgacha psixologiya bo'yicha seminar." Akademiyasi - 2000 yil
7. L.F.Obuxova "Bolalar psixologiyasi." M - 2000 yil
8. Kozlova S.A."Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiy voqelik bilan tanishtirish nazariyasi va metodikasi". 1998 yil
9. Kozlova S.A. "Men insonman": Bolani ijtimoiy dunyo bilan tanishtirish dasturi // Maktabgacha ta'lim. - 1996. - № 1.